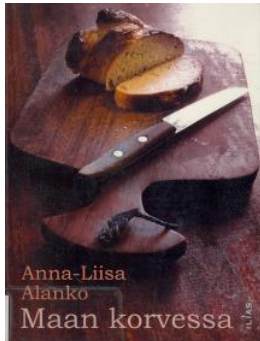

Pohjois-Karjala-kokoelmasta poimittua aineistoa muistelun virikkeeksi: Syksy

Syksy on tullut ja syyskukat kukkii,
omenain posketkin punoittaa,
kurkut ja porkkanat, lantut ja nauriit
vuottavat kypsinä poimijaa...
(Arvily: Kotoa ja kaukaa, Otava 1947, s. 159)

Maan korvessa -kirjassa Anna-Liisa Alanko kuvaa maalaiselämää 1940-luvulla. Alangon käyttämä kerronta on juuri sopivaa muistikerrostumien herättelyyn. Muistelun merkityksenkin avaa hänen kirjoittamansa lauseet: "Aika sitoo itseensä menneen ajan. Miten jokin tuoksu tai ääni tai havainto voi äkkiä avata väylän vuosikymmenten taakse. Mennyt aika tulvahtaa eteen raikkaana, kirkkain värein ja tuoksuin." (Maan korvessa, s. 28)

Syyspuuhista maalaistalossa Alanko kirjoittaa mm. syysrukiin kylvöstä. Määräpäivä oli Laurin päivä (10.8.) tai viimeistään Samulin (20.8.). Jotkut viljelijät seurasivat myös kuunkiertoa: sanottiin, että yläkuulla kylvetty vilja tuotti hyvin (Alanko, s. 71). Ennen olivat merkkipäivät tärkeitä. Kesälahdelta on sanonta mainitusta Laurin päivästä: Kylvä, kynnä uutisella laurin, pärttylin välillä; jos on vanhasta varaa, ala panna pietarista" (Vanhat merkkipäivät, s. 293) tai "Mikkeliltä nauriit kuoppaan ja ämmät pirttiin" (s. 310). Muistuu mieleen muita sanontoja/merkkipäiviä?

Muistoja herättävä on myös Alangon kirjoitus perunannostosta. Ja ennen kuin sato voitiin nostaa, piti keväällä ottaa siemenperunat itämään ja istuttaa ne. Se oli yhtenä merkkipaaluna lapsille: "Perunankylvössä lapset saivat olla ensi kertaa paljain jaloin. Multa oli lämmintä ja pehmeää. Se tuntui hyvälle paljaita jalkoja vasten" (Alanko, s. 71-72).

Syksyyn kuuluu myös koulujen aloitus. Monilla 40-luvun lapsella oli pitkä koulumatka ja kotimatalla nälkäkin alkoi jo kurnia vatsassa. Ruoan arvokkaana lisänä olivat nuo syksyllä kuoppaan säilöön nostetut juurekset. Alanko kirjoittaa: "Koulusta palatessa oli nälkä. Viimeisten kilometrien aikana oli luotava mielikuvia ruosta. Mitähän se olisi tänään. Koska oli pakkaspäivä,

oli uunia lämmitettävä. Samalla siinä kypsyi vaivatta ruokakin. Kalapata oli helppo ja maukas ratkaisu arkisin. Ja kyllä se maistui neljän kilometrin hiihdon jälkeen. Uuni hehkui lämmintä. Naurispaistikkaat muhivat uunin peräosassa, pata etuosassa. Poskille kohosi hiihtämisen puna” (Alanko s. 13) kun kiirehdittiin kotiin ruoan toivossa.

Sanontoja:

Se on imelää kun sokeriherne (Liperi)
Elä ahmi atrialla, röyhki ruokapöytäsessä (Pälkjärvi)
Syöphän sitä voissa paistettuna vaikka vanahoja rukkassii (Eno)
Yhen nauriin tautta ei kehtook kuopansuuta auvastak (Eno)

Arvoituksia:

Kerran seisoo, kolmasti kuolee, puulla hakataan, vetteenkin nakataan. – Pellava
Hyppää, hyyrää, tanssaa taaraa, rautanen esliina edessä. – Aatra
Huone ruokaa täynnä, ei kattoa ja harvat seinät. – Pelto
Ennen kuin einettä syöpi, tuli suusta tupruaa. – Uuni lämmitessä.

Lähteet:

Alanko, Anna-Liisa: Maan korvessa, Ilias 2003
Arvily: Kotoa ja kaukaa, Otava 1947
Arvoituksia, toim. Virtanen, Leea et al., SKS 1977
Happonen, Leo: Joka pojan ja tytön maatalousopas, Otava, 2. p., 1959
Sanat särpimen kanssa : sananparsia Pohjois-Karjalan eri pitäjistä, 2019

Kosken kuvaamo, valokuvaaja. Imatran torilla; juureksia tarjolla.
Imatra, 1957 / Lappeenrannan museot (CC BY-NC-ND 4.0)

Jervall Juha, valokuvaaja. Nainen korjaa perunasatoa anoppinsa kanssa perunamaalla.

Helsinki, 1950-luku / Helsingin kaupunginmuseo (CC BY 4.0)